

Prekmurska botanična terminologija v Pleteršnikovem slovarju

Mihaela Koletnik

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Maribor, Slovenija, mihaela.koletnik@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2024.18>

ISBN: 978-961-286-878-9

Prispevek obravnava narečna imena rastlin (fitonime) v Krajinskem parku Goričko, drugem največjem naravnem parku v Sloveniji, ki je sestavni del trideželnega krajinskega parka Goričko–Őrség–Raab. Ta na slovenski strani obsega celotno Goričko in del Ravenskega. Imena rastlin, še danes živa v prekmurskem narečju, so bila zbrana s terensko raziskavo in so primerjana z iztočnicami v dveh temeljnih slovarjih, ki zajemata knjižni jezik, in sicer *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (1894–95), s čimer se želi osvetliti zgodovino pojavljanja posamezne besede, opredeliti njeno razširjenost in opozoriti na morebitne pomenske razlike.

Ključne besede: dialektologija, panonska narečna skupina, prekmursko narečje, botanična terminologija, Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar

The paper discusses the dialectal names of plants (phytonyms) in the Goričko Regional Park, which is the second largest nature park in Slovenia and part of the Goričko–Őrség–Raab transboundary nature park between Slovenia, Austria and Hungary. On the Slovene side, this covers the whole of Goričko and part of Ravensko territories. The names of plants, still used in the Prekmurje dialect today, were collected through fieldwork and compared with those found in the *Dictionary of Slovene Standard Language* and in Pleteršnik's *Slovene-German Dictionary* (1894–95), two main dictionaries dealing with Standard Slovene. The aim of the paper is to shed light on the history and the frequency of the occurrence of a particular word and to point out possible semantic differences between the dialectal and the dictionary forms.

Keywords: dialectology, Pannonian dialectal group, Prekmurje dialect, botanical terminology, Pleteršnik's Slovene-German Dictionary

Uvod

Po Šekliju (2005: 24–25) funkcijsko imenoslovje jezikovni sestav deli na občnoimenski in lastnoimenski podsestav, saj se lastno ime od občnega imena loči po specifičnih funkcijah, ki jih opravlja znotraj jezikovnega sestava kot sredstvo za jezikovno sporazumevanje v družbi. Glede na vrsto predmeta lastnoimenskega poimenovanja v zunajjezikovni stvarnosti se lastna imena delijo na zemljepisna imena v širšem smislu (geonime), imena bitij (bionime) in stvarna imena (hrematonime), lastna imena bitij pa na človeška imena (antroponime), veroslovna (teonime), živalska (zoonime) in rastlinska imena (fitonime).

V prispevku¹ se osredinjam na v prekmurskem narečju še danes živa rastlinska imena, popisana v Krajinskem parku Goričko.² Osvetljeni so elementi, ki vplivajo na motivacijo njihovega poimenovanja, primerjana pa so tudi z iztočnicami v dveh temeljnih slovarjih slovenskega knjižnega jezika, s čimer želimo osvetliti dokumentiranost in semantiko narečnih imen ter ugotoviti, katera poimenovanja so prišla v knjižno rabo, katera pa so iz sistema knjižnega jezika izrinjena in kot taka najbolj prepuščena pozabi.

Nabor gradiva in metodologija

Dovolj obsežen nabor narečnih fitonimov sem pridobila z lastno terensko raziskavo, z raziskavo, v katero sem vključila študentke domačinke,³ z

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Krajinski park Goričko, ustanovljen 9. oktobra 2003, je sestavni del trideželnega krajinskega parka Goričko –Őrség–Raab. Ta na slovenski strani obsega celotno Goričko in del Ravenskega, natančneje občine Cankova, Dobrovnik, Gornji Petrovci, Grad, Hodoš, Kobilje, Kuzma, Moravske Toplice, Puconci, Rogašovci in Šalovci, na avstrijski strani južno Gradiščansko (okrožje Jennersdorf) s sedmimi občinami ob reki Rabi, na madžarski strani pa Zalsko in Železno županijo; upravno središče slednje je Sombotel. Krajinski park Goričko je s površino 46 200 ha drugi največji naravni park v Sloveniji.

³ Njihov prispevek je predstavljal terensko pridobivanje gradiva v sedmih raziskovalnih točkah (Gornji Senik, Bakovci, Satahovci, Petanjci, Tišina, Tropovci, Bogojina) v obliki zvočnih posnetkov, transkribiranje in/ali korigiranje gradiva pa je opravila avtorica tega prispevka.

izpisovanjem iz narečjeslovnega magistrskega dela (Blažeka, 2018) ter z raziskavo v okviru projekta *Zelišča in zdravilne rastline*,⁴ katerega nosilka v letih 2005–2007 je bila OŠ Puconci.⁵ Tako sem s pomočjo vnaprej pripravljene vprašalnice in s pomočjo slikovnega gradiva pridobila več kot dvesto različnih narečnih poimenovanj za zdravilne rastline.⁶ Narečno gradivo sem izgovorjene v pisno obliko pretranskribirala v skladu s slovensko narečno fonetično transkripcijo ter nato še poknjižila. Tako obdelano gradivo je bilo izhodišče za nadaljnje jezikoslovno preučevanje.⁷

Prekmurski fitonimi

V prispevku obravnavam petinsedemdeset v Prekmurju v naravi ali na obišnih vrtovih rastočih rastlinskih vrst. Vsako rastlinsko vrsto, po kateri se je spraševalo, sem zaradi lažje preglednosti s pomočjo določevalnega ključa po *Mali flori Slovenije* (Martinčič idr., 1999) po sorodnosti umestila v družine. Znotraj družine rastlinske vrste predstavljam po naslednjem vzorcu: v okrepljenem poševnem tisku je zapisano slovensko ime rastline, ki mu v okroglem oklepaju sledi latinska znanstvena ustreznica. Fonetično

⁴ Projekt je nastal na pobudo ravnateljcev osnovnih šol v Krajinskem parku Goričko ter takratne predstojnice Zavoda za šolstvo Murska Sobota gospe. Irene Kumer. V okviru projekta so učenci osmih osnovnih šol znotraj Krajinskega parka Goričko ob pomoči staršev po vnaprej pripravljene vprašalnici in s pomočjo slikovnega gradiva na terenu zbrali tudi narečna poimenovanja zelišč in zdravilnih rastlin. Pri izboru rastlin za vprašalnico so bili upoštevani različni kriteriji. Izbrane so bile rastline, rastoče v Krajinskem parku Goričko, ki se že dolgo in pogosto uporabljajo v ljudskem zdravilstvu in medicini. Eden od ciljev projekta – izdelati narečni slovar zelišč in zdravilnih rastlin – žal ni bil uresničen.

⁵ V projektu smo sodelovali tudi Mihaela Koletnik, Stanko Kapun in Janko Rode.

⁶ Gradivo se je ob že omenjenih zbiralo še v naslednjih vaseh: Adrijanci, Boreča, Čepinci, Dolenci, Dolina, Gornji Petrovci, Košarovci, Križevci, Kuštanovci, Kukeč, Lončarovci, Lučova, Martinje, Moščanci, Motovilci, Neradnovci, Pečarovci, Peskovci, Stanjevci, Šulinci, Trdkova, Ženavlje, Prosenjakovci, Vadarci in Šalovci.

⁷ V okviru iz EU delno financiranega projekta *Gorička zel*, ki se je izvajal na območju celotnega Krajinskega parka Goričko in katerega nosilec je bilo Goričko društvo za lepše vütro, partnerja pa še Kulturno-umetniško društvo Budinci ter biolog Lovro Vehovar, je ob finančni pomoči Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja leta 2012 izšla brošura o zeliščarstvu in zeliščih na Goričkem z naslovom *Gorička zel*. V brošuri, ki prinaša opis najpogostejših v naravi rastočih zelišč na Goričkem, narečna poimenovanja zanje niso zabeležena. Brošura je dostopna na spletnem naslovu: <http://www.goricko.lrf-pomurje.si/projekt-goricka-zel/>.

poknjižena oblika narečnega imena rastline je zapisana v poševnem tisku, za grafičnim znamenjem ▶ in v oglatem oklepaju pa je v slovenski narečni fonetični transkripciji podan še fonetični zapis. Neposredno za grafičnim znamenjem ⊙ je navedena izpričanost narečnega leksema v dveh temeljnih slovarjih slovenskega knjižnega jezika, tj. *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) ter v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (PLET.), in sicer z znakom +, če je beseda v slovarju zapisana v pomenu, ki ga izkazuje tudi ta prispevek, +p–, če je beseda v slovarju zapisana, a ne v pomenu, ki ga izkazuje ta prispevek, +p~, če je beseda v slovarju zapisana, a v slovarskem članku dani pomen ni dokumentiran, in –, če beseda v slovarju ni zapisana. Etimologije so povzete po Bezlajevem *Etimološkem slovarju slovenskega jezika* (ESSJ), Snojevem *Slovenskem etimološkem slovarju* (SES) in po Striedter Tempsove *Lehnwörter im Slovenischen*.

Umestitev prekmurskih fitonimov v družine

Družina: borovke – Pinaceae

Bela jelka (Abies alba)

Narečna poimenovanja: *jelič* ▶ [ˈželič, ˈgälič], *jalič* ▶ [ˈžälič], *jalinč* ▶ [ˈžälinč] in *jelenšček* ▶ [dʰeˈlenšček] – Ime etimologi povezujejo s pslovan. **edlb*,⁸ kar je sorodno z lit. *ėglė*, let. *egle*, stprus. *addle* ‘smreka’, to pa je domnevno izpeljano iz ide. korena **ed^h*- ‘igličast, koničast’ (ESSJ I: 225–226; SES: 238).

⊙ *jelič*: SSKJ: –, PLET.: **jelič** 1., -iča, *m.* die Tanne, *C.* /.../

⊙ *jalič*: SSKJ: –, PLET.: –

⊙ *jalinč*: SSKJ: –, PLET.: –

⊙ *jelenšček*: SSKJ: –, PLET.: –

Rdeči bor (Pinus sylvestris)

Narečno poimenovanje: *bor* ▶ [ˈbo:ʋr] – Pslovan. **bor* se je razvilo iz ide. **b^haru-* ‘iglasto drevo’, iz česar je še stnor. *bqrr* ‘drevo’, ags. *bearu* ‘gozd, grmičje’. Ide. koren rekonstruirajo **b^har-* ‘nekaj ostrega, drevesna iglica, resa’ (SES: 51–52).

⊙ *bor*: SSKJ: +, PLET.: **bôr** 1., *m.* die Kiefer, die Waldföhre (pinus sylvestris), *Tuš. (R.)* /.../

⁸ Oblike z *-d-*, npr. *jedel, jedla* ‘oboje *Abies alba*’, so danes izpričane samo v koroškem narečju.

Družina: brezovke – Betulaceae**Črna jelša (*Alnus glutinosa*)**

Narečno poimenovanje: *jolša* ▶ [lʲo:ɯša] – Pslovan. *jèlšša, *òlšša sta izpeljanki iz pslovan. *jèlšxa, *òlšxa ‘jelša’ (znano npr. v nar. rus. *ělha* ‘jelša’), kar je enako s stvnem. *elira*, nem. *Erle* ‘jelša’, stnord. *ørl*. Domnevno izhodišče je ide. koren *h₁el- ‘rdeč, rjav’. Rastlina je tako poimenovana zato, ker les, ko mu odstranimo lubje, pordeči (SES: 239).

Ⓞ *jolša*: SSKJ: –, PLET.: **jólša**, *f.*, *BlKr.*, pogl. jelša; **jělša**, *f.* die Erle; črna j., die Schwarzerle (*alnus glutinosa*), *Tuš. (R.)*; – bela j., die Weiß- oder Grauerle (*alnus incana*), *Cig., C.*

Navadna breza (*Betula pendula*)

Narečno poimenovanje: *breza* ▶ [b'rɛza] – Pslovan. *bérza je sorodno ali enako z lit. *béržas*, let. *bėrža*, strus. *berse*, stvnem. *birihha*, nem *Birke*, vse v pomenu ‘breza’. Ide. izhodišče je *b^herh₁g'ah₂ (in *-i_{ah}), kar je tvorba iz baze *b^herh₁g'- ‘svetleč, bel’. Rastlina je tako poimenovana zaradi belega lubja (SES: 57).

Ⓞ *breza*: SSKJ: +, PLET.: **bréza**, *f.* 1) die Birke (*betula*); /.../

Družina: broščevke – Rubiaceae**Plezajoča lakota (*Galium aparine*)**

Narečno poimenovanje: *loveča trava* ▶ [lo'vɛ:ĩčã t'ra:va] – O motivaciji poimenovanja je mogoče sklepati na podlagi pomenskih lastnosti tvorjenega levega prilastka. Ta podrobno določa lastnost rastline, ki je izrazita plezalka in ki zavoljo nazaj obrnjenih bodic obvisi na grmovju ali drugih rastlinah.

Ⓞ *loveča trava*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: bršljanovke – Araliaceae**Navadni bršljan (*Hedera helix*)**

Narečni poimenovanji: *bršljan* ▶ [brš'la:n] in *brščan* ▶ [brščãn] – Pslovan. *br̀̀skl'anъ, *br̀̀ščãnъ je domnevno izpeljano iz ide. korena *bhereg'h- ‘visoki, dvigati se’. Če je domneva pravilna, je bršljan poimenovan po tem, da se kot ovijalka lahko povzpne zelo (celo do 30 metrov) visoko (SES: 61).

Ⓞ *bršljan*: SSKJ: +, PLET.: **bršljân**, *m.* der Epheu (*hedera helix*)

Ⓞ *brščan*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: bučevke – Cucurbitaceae***Navadna buča (Cucurbita pepo)***

Narečno poimenovanje: *tikef* ▶ ['tikef] – Pslovan. ali slovan. **týky*, rod. **týkьve* 'buča' etimološko ni dokončno pojasnjeno. Domneva se, da je beseda ali izposojena iz neke predindoevropske predloge, iz katere je tudi gr. *sikýa*, *sekoúlo* 'buča', *síkys* 'kumara', lat. *cucumis* 'kumara', ali iz predloge, iz katere je prevzeto gr. *sýkon*, nar. *tý̑kon* 'smokva', lat. *ficus* 'figa' (SES: 764).

Ⓛ *tikev*: SSKJ: –, PLET.: **tíkəv**, -kve, f. = tikva; **tíkva**, f. 1) der Kürbis, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *vzhšt.*, *ogr.*, *kajk.* /.../

Navadna kumara (Cucumis sativus)

Narečni poimenovanji zanjo sta *ogorka* ▶ ['o:u̯gorka, 'o:u̯gr̩ka] z glasoslovno različico *ugorka* ['u̯gorka, 'u̯gurka, 'u̯gr̩ka] in *obrika* ▶ ['o:u̯brika] – Po Bezlaju (ESSJ II: 244) je za sloven. *ogurek* (*ugorek*, *ugorka*, *ogorka*) potrebno predpostavljati pslovan. obliko **ogur-*, **ogur-*. Madž. leksem *ugorka*⁹ je prevzet iz slovanskih jezikov.

Ⓛ *ogorka*: SSKJ: –, PLET.: **ogôrka**, f. = ogurek, *ogr.-C*; **ogûrək**, -rka, m. die Gurke, *Dict.*, *Hip.-C.*, *Trst.* (*Let.*)¹⁰

Ⓛ *ugorka*: SSKJ: –, PLET.: **ugorka**, f. = ogurek, die Gurke, *ogr.-C*; **ogûrək**, -rka, m. die Gurke, *Dict.*, *Hip.-C.*, *Trst.* (*Let.*)

Ⓛ *obrika*: SSKJ: –, Plet.: –

Družina: bukovke – Fagaceae***Quercus robur (hrast dob)***

Narečno poimenovanje: *hrast* ▶ ['ra:st] – Pslovan. **xvorstǝ* 'drevo' (tudi 'grmovje, dračje'), kar je sorodno s stir. *crann* 'drevo', valiž. *prys* 'hosta', ags. *hyrst* 'grmovje, hosta' in morda z gr. *prînos* 'graden, vrsta hrasta', etimologiji izvajajo iz ide. baze **k^ures-* 'drevo' (ESSJ I: 201; SES: 211).

Ⓛ *hrast*: SSKJ: +, PLET.: **hrást**, m. die Eiche; /.../ tudi: hrâst

⁹ Po Mukiču (2005: 7) in Bernjakovi (1995: 734) je madžarska prevodna oblika za 'kumara' *uborka*.

¹⁰ Pleteršnik pomen 'kumara' beleži tudi pod iztočnico *ugorek*.

Družina: cipresovke – Cupressaceae

Navadni brin (Juniperus communis)

Narečno poimenovanje: *borovica* ▶ [bo'ro:jca] – O pomenski motivaciji imena je mogoče sklepati na podlagi njegove morfološke strukture: *bor-ov-ica* < tista, ki je povezana z borom. Rastlina ima namreč igličasto oblikovane zelene liste in jagodičasto oblikovane semenske storže.

Ⓛ *borovica*: SSKJ: nar. vzhodno +, PLET.: **borovica**, *f.* = brina, *Št.-Cig., Valj. (Rad); /.../* tudi: bôrovica, *Mur., okoli Maribora-Zora; brína, f. 1) der Wacholder (juniperus communis), Cig., Jan., C.; /.../*

Družina: črnobinovke – Scrophulariaceae

Smetlika (Euphrasia officinalis)

Narečno poimenovanje po redukciji vzglasnega *s-*: *metlika* ▶ [met'li:ika] – Domneva se, da je ime rastline ljudsko etimološko preoblikovana oblika slovenskega fitonima **světlíkъ*, tvorjenega iz pridevnika **světlъ* 'svetel, jasen, bister' (ESSJ III: 271). Rastlina se namreč uporablja pri zdravljenju očesnih bolezni in težav.

Ⓛ *smetlika*: SSKJ: +, PLET.: **smetlika**, *f.* der Augentrost (euphrasia), *Mur., Cig., Jan., C., Tuš. (B.), Medv. (Rok.)*

Družina: divjekostanjevke – Hippocastanaceae

Navadni divji kostanj (Aesculus hippocastanum)

Narečni poimenovanji: *divji kostanj* ▶ [di'vʒi̯ kos'ta:jn] in *divji gostanj* ▶ [di'vdʲi̯ gos'ta:jn] – Jedrni del prvega imena je prevzet iz it. *castagno* 'kostanjevo drevo', *castagna* 'kostanjev plod', kar se je razvilo iz lat. *castanea*, izposojenke iz gr. *kástanon* 'kostanj' (SES: 312), jedrni del drugega imena pa se je domnevno razvil pod vplivom madž. *gesztenye* 'kostanj' (Bernjak 1995: 726). Prilastkovni del imena, ki je slovanskega izvora, kaže na nekultiviranost (negojenost) rastline.

Ⓛ *divji kostanj*: SSKJ: bot. + (pod geslom *kostanj*), PLET.: **kóstanj**, *kostánja, m.* die Kastanie (Baum und Frucht); **divji k.**, die Rosskastanie (aesculus hippocastanum), *pravi k., echter Kastanienbaum (castanea vesca), Tuš. (R.); /.../*

Družina: dresnovke – Polygonaceae

Ajda (Fagopyrum esculentum)

Narečno poimenovanje: *ajdina* (< *hajdina*) ▶ [e'di:ina] z glasoslovnima različicama *idina* [i'di:ina] in *dina* [di:na] – Prevzeto iz star. nem. *Heiden*,

avstr. nem. *Heiden*, srvnem. *heiden* ‘ajda’ (Striedter-Temps 1963: 135). To žitarico, katere ime je v zvezi z nem. *Heide* ‘ajd, pogan’, so v 12. stol. v Evropo prinesli križarji, zato so jo Nemci poimenovali po poganskih krajih, od koder je prišla (SES: 6).

Ⓞ *ajdina*: SSKJ: nar. vzhodno +, PLET.: **ajdina**, *f.* 1) = ajda, *Mur.*, *Št.-Cig.*, *Jan.*; /.../ – prim. *hajdina*; **ajda**, *f.* der Buchweizen (*polygonum fagopyrum*); /.../; – prim. nem. der Heiden; **hajdina**, *f.* = ajda, *Mur.*, *ogr.-Valj. (Rad)*; *hajdina*, *vzhŠt.*

Navadna kislica (*Rumex acetosa*)

Narečno poimenovanje: *ščava* ▶ [š'čâva] z glasoslovno različico *ščaba* [š'čâba] – Pslovan. **ščâva* je verjetno pomenilo *‘kislica, kisel rastlinski del, nekaj kislega’. Pslovan. osnova **ščav-* je morda iz ide. baze **skēu-* ‘rezati, praskati, drezati’ s sekundarnim pomenom ‘biti ostrega okusa’ (ESSJ IV: 15; SES: 720). Večina listov te rastline ima namreč dražeče oster kisel okus.

Ⓞ *ščava*: SSKJ: +p–, PLET.: **ščáva**, *f.* 1) = ščav 1), der Sauerampfer, *C.*; /.../; **ščäv**, *ščáva*, *m.* 1) wilder Sauerampfer, *C.*; /.../

Ⓞ *ščaba*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: jegličevke – Primulaceae

Pomladanski jeglič (*Primula veris*)

Narečni poimenovanji: *čukec* ▶ [č'ukec] in *trobentica* ▶ [tro'bentica] – Prvo ime je domnevno izpeljano iz leksema *čuk*, pslovan. **čukъ*, kar je tvorjeno iz stare onomatopeje, ide. *(s)kăũ-, *skěũ-, *skũ- ‘tuliti, cviliti’ (SES: 92), drugo pa je izpeljano iz leksema *trobenta*, kar je izposojeno iz it. *trombetta* ‘trobenta’ in prilagojeno glagolu *trobīti* ‘trobiti’ (SES: 785). Iz cvetov te rastline lahko namreč izvabljamo zvoke, če pihamo nanje.

Ⓞ *čukec*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Ⓞ *trobentica*: SSKJ: +, PLET.: **trobéntica**, *f. dem.* trobenta; /.../ 2) die Frühlings-schlüsselblume (*primula officinalis*)

Družina: kapucinovke – Tropaeolaceae

Kapucinka (*Tropaeolum majus*)

Narečni poimenovanji: *kapucinka* ▶ [kapu'cinka] in *kapucinarka* ▶ [kapu'cinarka] – Ime rastline je prevzeto in prilagojeno iz it. *cappuccina* ‘kapucinka’, kar je zelo verjetno izpeljano iz it. *cappuccio* ‘kapuca’. Pomenska motivacija ni dokončno pojasnjena, saj cvet te rastline ni dovolj podoben kapuci (SES: 258).

Ⓞ *kapucinka*: SSKJ: +, PLET.: **kapucînka**, *f. /.../ 2*) die Kapuzinerkresse (tro-paeolum), *Cv.*

Ⓞ *kapucinarka*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: kobulnice – Apiaceae

Janež (Pimpinella anisum)

Narečni poimenovanji: *janež* ▶ [ˈʒeneš, ˈgänäš] in *anis* [ˈa:nis] – Prvo ime je prevzeto iz star. nar. nem. *aneis*, kar je prek lat. *anīsum* izposojeno iz gr. *ánēson*, *ánēthon* ‘kopre’ in ‘janež’ (SES: 234), drugo pa iz knjiž. nem. *Anis* ‘janež’.

Ⓞ *janež*: SSKJ: +, PLET.: **jánež**, *m. der Anis; = sladki j. (pimpinella anisum), Tuš. (R.)*

Ⓞ *anis*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni koper (Anethum graveolnes)

Narečni poimenovanji: *koper* ▶ [ˈkɔpɛr] in *koprič* ▶ [ˈkɔprič] – Pslovan. **kopr̥č* se je razvilo iz **kuə₁pro-*, kar je izpeljano iz ide. **kuə₁po-* ‘vonjava, duh’, in je domnevno prvotno označevalo neko rastlino, iz katere vlaken so izdelovali niti. Morda je bila to konoplja, katere opojne hlape so domnevno vdihavali pri obredih (SES: 307).

Ⓞ *koper*: SSKJ: vrtn. +, PLET.: **kópər**, *-pra, m. der Dill oder das Gurkenkraut (anethum graveolens), Habd., Dict.-Mik., Mur., Cig., Jan., Tuš. (R.), dalm., ogr.-Valj. (Rad) /.../*

Ⓞ *koprič*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Družina: kobulnice – Apiaceae

Navadno korenje (Daucus carota)

Narečno poimenovanje: *divja mrkevca* ▶ [ˈdi:vdʲa ˈmɾkɛfca, ˈdi:vʒa ˈmɾkɛfca] – Jedrni del večbesednega leksema je iz pslovan. ali slovan. **mьřky*, rod. **mьřkьvě*, kar je sorodno s stvnem. *mor(a)ha*, nem. *Möhre*, *Mohr(rübe)* ‘korenje’ ali prevzeto iz neke germ. predloge, iz katere se je razvila navedena nemška beseda (SES: 421). Prilastkovni del imena, ki je slovanskega izvora, kaže na nekultiviranost rastline. Narečno poimenovanje za gojeno obliko: *mrkevca* ▶ [ˈmɾkɛfca].

Ⓞ *divja mrkevca*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *mrkevca*: SSKJ: – (→ nar. vzhodno mrkvica p+), PLET.: **mřkəvca**, *f. dem. mrkev; = mrkvica, Dol., Gor., SlGor. /.../; mřkəv*, *-kve, f. die gelbe Rübe, die Möhre (daucus carota), Jan., M., Rib.-Erj. (Torb.), Valj. (Rad); /.../; mřkvica*, *f. dem. mrkva; gelbe Rübe, Mur., C., Ptujsko polje-Erj. (Torb.); /.../*

Navadna kumina (*Carum carvi*)

Narečna poimenovanja: *kumič* ▶ ['kümič], *kumen* [ki'mɛ:n] in *kum* ▶ ['kün] – Izhajati je potrebno iz bav. avstr. *kümm*, starejše *kumm*, stvnem. *chumi*, *chume* (ESSJ II: 110). Izhodišče te stare kulturne rastline je najbolj verjetno hebr. *kammōn* 'kumina' (prav tam).

Ⓛ *kumič*: SSKJ: –, PLET.: **kūmič 2.**, *m. der Kümmel (carum carvi)*, *Mur.*, *Mik.*, *vzhŠt.-C.*

Ⓛ *kumen*: SSKJ: +p–, PLET.: **kūmən 1.**, -mna, *m. = 1. kum, kumena, Cig.*

Ⓛ *kum*: SSKJ: +p–, PLET.: **kūm 1.**, *kúma, m. der Kümmel, Cig., Mik., vzhŠt.-C., jvzhŠt.; /.../*

Peteršilj (*Petroselinum crispum*)

Narečno poimenovanje: *petroželj* ▶ ['petržel] z različicama *petrož* ▶ ['petrož] in *petroža* ▶ ['petroža] – Ime rastline (prim. tudi nar. hrv. *petroželj*) je prevzeto prek nem. *Petersilie* in lat. *petroselinum* iz gr. *petrosélīnon* s prvotnim pomenom 'kamena zelena' (SES: 510; ESSJ III: 31).

Ⓛ *petroželj*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *petrož*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *petroža*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: koprivovke – Urticaceae**Velika kopriva (*Urtica dioica*) in mala kopriva (*Urtica urens*)**

Narečni poimenovanji za obe rastlini: *kropliva* ▶ [kɔp'liva] in *žaganica* ▶ [žɑ:ganca] – Po Bezlaju (1982: 100) je verjetna primarna oblika splošno-slovarske besede kopriva **kropiva*, kar je ohranjeno v slovenščini, ruščini (*kropiva*), ukrajiniščini (*kropývá*) in balkanski cerkvenoslovanščini (*kropiva*). Drugod pri Slovanih se je po zgodnji metatezi razvila oblika *kopriva*, pslovan. **kopríva*. To je po Snoju (2003: 308) verjetno izpeljano iz **koprǔ*, kar je prvotno označevalo neko rastlino, iz katere vlaken so kakor iz koprivinih izdelovali niti.

Leksem *žaganica* je potrebno pridružiti leksemoma *žagavica* in *žagatica*, kar je posamostaljeno iz prid. **žágavb* 'pekoč' oz. pret. tvor. delež. *žágalb* iterativa **žagáti* k **žeg-tí*, **žežěšb* 'žgati', motivirano zaradi pekočega občutka ob stiku kože z rastlino (ESSJ IV: 433).¹¹

¹¹ Za etimološko razlago se zahvaljujem prof. dr. Alenki Šivic Dular.

Ⓛ *kropliva*: SSKJ: –, PLET.: **kropiva**, *f.* = kopriva, *Mur., Cig., Jan., C.*; **kopriva**, *f.* 1) die Brennessel; mala k., kleine Brennessel (urtica urens), velika k., große oder Waldbrennessel (urtica dioica), *Tuš. (R.); /.../*

Ⓛ *žaganica*: SSKJ: +p–, PLET.: +p– (→ žagalica in žagavica p+)

Družina: kosmuljevke – Grossulariaceae

Rdeči ribez (*Ribes rubrum*)

Narečni poimenovanji: *ribezelj* ▶ ['ribezl̩] in *ribizli* ▶ ['ribizl̩i] – Prvo ime je prevzeto iz avstr. nem. *Ribisel*, kar je manjšalnica izposojenke iz srlat. *ribes(ium)* 'ribez' < perz. *rībās* 'vrsta rabarbare' (SES: 621), drugo pa iz madž. *ribizli* 'ribez' (Bernjak 1995: 928).

Ⓛ *ribezelj*: SSKJ: +, PLET.: –

Ⓛ *ribizli*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: kovačnikovke – Caprifoliaceae

Črni bezeg (*Sambucus nigra*)

Narečna poimenovanja: *bezovec* ▶ ['bezovec], *bezonovec* ▶ [be'zɔnovec] z glasoslovnima različicama *bazonovec* ▶ [ba'zɔnovec] in *bozonovec* ▶ [bo'zɔnovec], *bezdovec* ▶ ['bezdovec], *bezgovec* ▶ ['bezgovec] in *zobovec* < **b̥zov̥cb* (ESSJ I, 19) ▶ ['zɔbovec] – Imena izhajajo iz podstave *bez-*, *bezd-*, *bezg-*, pslovan. **b̥z̥b̥* poleg **b̥z̥g̥b̥*, **b̥z̥d̥b̥* in **b̥z̥zb̥*, kar etimološko ni zanesljivo pojasnjeno. Domneva se, da je *bez̥g̥* prvotno pomenilo *'napihnjena, nabuhla veja', izhodiščno pa *'drevo z nabuhlimi vejami'. *Bezgov* stržen je namreč iz puhle, kakor napihnjene snovi (SES: 38; ESSJ I: 18–19).

Ⓛ *bezovec*: SSKJ: –, PLET.: **b̥z̥g̥v̥ɛc**, -vca, *m.* der Holunder, *Zilj.-Jarn. (Rok.), Josch.*

Ⓛ *bezonovec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *bezdovec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *bezgovec*: SSKJ: +, PLET.: **b̥z̥g̥v̥ɛc**,* -vca, *m.* der Holunderstrauch, *Jan., C.*

Ⓛ *zobovec*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: krčničevke – Hypericaceae

Šentjanževka (*Hypericum perforatum*)

Narečni poimenovanji: *ivanjska roža* ▶ [i'va:njska 'ro:uža] in *ivanova roža* ▶ [i'vānova 'ro:uža] – O motivaciji poimenovanja je mogoče sklepati na podlagi pomenskih lastnosti prilastkovnega dela obeh večbesednih imen, katerih jedrna sestavina je netvorjena. Levi prilastek je domača tvorjenka

iz imena *Ivan*, različice imena Janez (Keber 2001: 254). Rastlina namreč začne cveteti okrog sv. Janža (24. 6.), tj. na dan spomina rojstva sv. Janeza Krstnika (ESSJ IV: 33; SES: 724). Praznovanje goda tega svetnika se v prekmurščini imenuje *ivanovo* (Novak 2006: 148), mesec junij pa *ivanjščak* (prav tam).

Ⓛ *ivanjska roža*: SSKJ: nar. +p–, PLET.: –

Ⓛ *ivanova roža*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: krhlikovke – Rhamnaceae

Navadna krhlika (*Frangula alnus*)

Narečni poimenovanji: *krhlika* ▶ [krʲlika] in *krhlikovec* ▶ [krʲlikovec] – Pri imenu *krhlika* je verjetno potrebno izhajati iz pslovan. podstave **kr̥ch-* < ide. **krus-* h *krušiti* < **kreus-*, **krous*, iz česar je prid. *krhek* ‘krušljiv, lomljiv, drobljiv’ (ESSJ I: 92). Da se ime rastline nanaša na krhkost njenega lesa, potrjuje tudi latinsko rodovno ime *Frangula* < lat. *frangere* ‘lomiti’, navezujoče se na *krhek* les (Aichele, Golte-Bechtle 2004: 84).

Ⓛ *krhlika*: SSKJ: +, PLET.: **krhlíka**, *f.* der Faulbaum (rhamnus frangula), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *Tuš.* (R.); /.../

Ⓛ *krhlikovec*: SSKJ: –, PLET.: **krhlíkovæc**, -*vca*, *m.* der Faulbaum, *Mur.*; – *krhlikovci*, *Wegdorne* (rhamneae), *Tuš.* (R.); /.../

Družina: križnice – Brassicaceae

Zelje (*Brassica oleracea*)

Narečni poimenovanji: *zelje* [ʲzelʒe] in *kapusta* ▶ [ka'püsta] – Pslovan. *zèlʲje* je skupno ime od **zèlb* ‘zelena rastlina’ (SES: 853), leksem *kapusta* pa je prevzet iz madž. *káposzta* ‘zelje’.

Ⓛ *zelje*: SSKJ: +, PLET.: **zèljje**, *n.* 1) der Kopfkohl, das Kraut; /.../

Ⓛ *kapusta*: SSKJ: –, PLET.: **kapüsta**, *f.* = kapus, *Jan.*, *C.*, *ogr.-Valj.* (Rad); /.../; **kâpus**, *m.* der Gemüse- oder Gartenkohl (brassica oleracea), *Josch*, *Tuš.* (R.); /.../

Družina: lanovke

Navadni lan (*Linum usitatissimum*)

Narečno poimenovanje: *lan* ▶ [ʲlɛ:n] – Pslovan. **l̥n̥b* ‘lan’ se je razvilo iz **lino-*, iz česar je gr. *línon* ‘lan’ in lit. *línas* ‘lanovo steblo’ (SES: 344).

Ⓛ *lan*: SSKJ: +, PLET.: **lân**, *lâna*, *lanû*, *m.* der Lein oder Flachs (linum usitatissimum); /.../

Družina: leskovke – Corylaceae***Navadna leska (Corylus avellana)***

Narečni poimenovanji: *leska* ▶ [ˈlɛska] in *lešnjek* ▶ [ˈlɛšnjɛk] – Pslovan. **lěskā* etimološko ni dokončno pojasnjeno. Beseda je morda sorodna z alb. *lajthi* ‘leska’, lit. *lazdà* ‘leska’ in dalje s het. *alkištān-* ‘veja’. Druga možnost je izpeljava iz pslovan. **lěsъ* ‘gozd, hosta’ z domnevnim prvotnim pomenom *‘šibje, ki zraste na zapuščenem, ne več obdelanem svetu’ ali *‘upogljive veje’, če gre za tvorbe iz ide. korena **leg-* ‘upogibati se’. Nadaljnja možnost je izvajanje iz ide. **uloiskah*₂, kar bi bilo sorodno z **uliskah*₂ v stir. *flesc* ‘šiba, mladika’ in s čimer je sorodno got. *wlizjan* ‘tolči, tepsti’ iz korena **uel-* ‘vrteti, viti’ (SES: 352). Ime *lešnjek* kaže na poimenovanje rastline po njenem plodu. Pslovan. **lěščьnikъ* je izpeljano iz **lěščьnъ* ‘leskov’, tj. pridevnika od pslovan. **lěskā*. Prvotni pomen besede je *‘leskov plod’ (SES: 353).

Ⓛ *leska*: SSKJ: +, PLET.: **lěska**, *f.* die Haselnussstaude; **navadna l.** (*corylus avellana*), *Tuš. (R.); /.../*

Ⓛ *lešnjek*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: lipovke – Tiliaceae***Lipa (Tilia plathyphyllos)***

Narečno poimenovanje: *lipa* ▶ [ˈlipa] – Pslovan. **līpa* je dalje enako z lit. *liepa*, let. *liępa* in sorodno s stprus. *līpe* ter valiž. *llwyf* ‘lipa’. Izhodiščno **lėipah*₂ je verjetno izpeljano iz ide. **leipo-* ‘lepljiv’ k bazi **leip-* ‘namazati z lepljivo snovjo’. Beseda je domnevno prvotno pomenila *‘tista, ki vsebuje lepljivo, mastno snov’. Lipovi cvetovi namreč vsebujejo precej sladkorja, njeni plodovi pa tudi do 58 odstotkov maščobnega olja (SES: 358).

Ⓛ *lipa*: SSKJ: +, PLET.: **līpa**, *f.* 1) die Linde; */.../*

Družina: lisičjakovke – Lycopodiaceae***Kijasti lisičjak (Lycopodium clavatum)***

Narečno poimenovanje: *vranske tace* ▶ [vˈrãnske ˈtãce] – Jedrni del imena, ki je prevzet iz stičnega nemškega jezika (*taca* < srvnem. *tatze*, nem. *Tatze* ‘taca, šapa’ (Striedter Temps 1963: 235), kaže na podobnost poganjkov rastline delu živali, ki jo natančneje določa prilastkovni del, izpeljan iz zoonima *vrana*. Poganjki rastline so po obliki namreč podobni vranjim prstom.

Ⓛ *vranske tace*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: lukovke – Alliaceae**Čebula (*Allium cepa*)**

Narečno poimenovanje: *luk* ▶ ['lük] – Večina avtorjev domneva, da je pslovan. beseda **lūk* prevzeta iz pgerm. leksema **lauka-*, iz katerega je današnja nem. beseda *Lauch* 'čebula, por'. Domneva se da je beseda v germanščini poimenovana po ukrivljenih, kodrastih listih (SES: 367).

Ⓛ *luk*: SSKJ: +, PLET.: **lūk**, lúka, *m. /.../ 2*) die Zwiebel (allium cepa), *Mur., Cig., Jan., Nov., vzhŠt.*; = rdeči l., *Dict. /.../*

Čemaž (*Allium ursinum*)

Narečno poimenovanje: *divji česnek* ▶ ['di:vdʲi 'česnek, 'di:vʒi 'česnek] – Prilastkovni del dvobesednega imena podrobno določa negojenost rastline, jedrni del pa kaže na njeno lastnost, da diši kot česen.

Ⓛ *divji česnek*: SSKJ: – (→ bot. divji česen p+), PLET.: –

Česen (*Allium sativum*)

Narečni poimenovanji: *česnek* ▶ ['česnek] in *luk* ▶ ['lük] – Pslovan. **česn* je izpeljano iz glagola **česnŕti* 'razčesniti, razcepiti, razklati', saj se česen lahko cepi v stroke (SES: 84; ESSJ I: 79). Pslovan. **lūk*, sloven. *luk* 'čebula', star. *lūk* 'por' in 'česen' (SES: 367) je prevzeto iz pgerm. **lauka-*, predhodnice nem. besede *Lauch* 'čebula, por'. Rastlina naj bi bila tako poimenovana po ukrivljenih, kodrastih listih (SES: prav tam; ESSJ II: 155).

Ⓛ *česnek*: SSKJ: – (→ česen p+), PLET.: **čēsṇək**, -sṇka, (-ṇka), *m. dem.* česen, *Jan., Mik., Danj. (Posv. p.); čēsṇ*, -sna, *m. der* Knoblauch (allium sativum); /.../

Ⓛ *luk*: SSKJ: +p–, PLET.: **lūk**, lúka, *m. /.../* – l. česnjak, = česenj, *der* Knoblauch (allium sativum), *Tuš. (R.); = belí l., C.; /.../*

Por (*Allium porrum*)

Narečna izraza: *por* ▶ ['pɔr] in *luk* ▶ ['lük] – Leksem *por* je prevzet prek srvnem. *porre*, *phorre* iz lat. *porrum* 'por' (ESSJ III: 88). Pslovan. **lūk*, sloven. *luk* 'čebula', star. *lūk* 'por' in 'česen' (SES: 367) je prevzeto iz pgerm. **lauka-*, predhodnice nem. besede *Lauch* 'čebula, por'. Rastlina naj bi bila tako poimenovana po ukrivljenih, kodrastih listih (SES: prav tam; ESSJ II: 155).

Ⓛ *por*: SSKJ: +, PLET.: **pōr**, *m. die* Porrezwiebel (allium porrum), *Cig., C.; – /.../*

Ⓛ *luk*: SSKJ: +p–, PLET.: **lūk**, lúka, *m. gemeiner* Lauch, *Porree* (allium porrum), *Cig., Jan.; – /.../*

Družina: makovke – Papaveraceae

Poljski mak (Papaver rhoeas)

Narečno poimenovanje *mak* ▶ [ˈmâk] – Pslovan. **mākъ* se je razvilo iz ide. **máh₂ko-* (SES: 374), kar naj bi bilo izposojeno iz nekega predindoevropskega sredozemskega jezika (ESSJ II: 162).

Ⓞ *mak*: SSKJ: +, PLET.: **māk 2.**, máka, *m.* der Mohn (papaver); /.../ – tudi: *māk*, *Valj.* (*Rad*).

Družina: metuljnice – Fabaceae

Navadna medena detelja (Melilotus officinalis)

Narečno poimenovanje: *koman(i)ca* [ˈkɔmanca] – Pslovan. **komonika*, **komonica* izhaja iz pslovan. **komonъ* ‘konj’, kar etimološko ni dokončno pojasnjeno (ESSJ II: 62).

Ⓞ *komanica*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadna robinija (Robinia pseudoacacia)

Narečna poimenovanja: *gacija* ▶ [ˈga:cija], *agac* ▶ [ˈãgac], *božji trn* ▶ [ˈbožjǰi ˈtr̩n] in *križevac* ▶ [kʲri:ž̩vãc] – Ime *gacija* je prevzeto (eventualno prek nem. *Akazie*) iz lat. *acacia*, to pa iz gr. *akakía* ‘akacija’, kar je neznanega, verjetno egip. izvora in kvečjemu ljudskoetimološko naslonjeno na grške besede, ki se začnejo na *ak-* in pomenijo nekaj ostrega, npr. gr. *akís* ‘bodeč, oster’, *ákantha* ‘trn, akacija’ (SES: 6). Ime *agac* je prevzeto iz madž. *akác* ‘akacija’. Pslovan. **tbrnъ* ‘trn’ je iz ide. baze *(*s*)*ter-n-* ‘bodičast rastlinski del’, ki je morda izpeljana iz korena *(*s*)*ter-* ‘biti trd, tog, otrdeti’ (SES: 785). Rastlina je tako poimenovana zaradi trnov, ki se nahajajo na listnem dnu. Prilastkovni del dvobesednega imena ter ime *križevac* imata svoj izvor v krščanskem izročilu. Kristusova trnova krona naj bi bila namreč spletena iz vej akacije.

Ⓞ *gacija*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *agac*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *božji trn*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *križevac*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Družina: nebinovke – Asteraceae

Navadna marjetica (Bellis perennis)

Narečna poimenovanja: *marjeta* ▶ [marˈge:jt̩a], *marjetica* ▶ [marˈge:jt̩ica], *bogecove rožike* ▶ [ˈbo:uǰãcovã ˈro:uǰikã] in *sasorsep* ▶ [ˈsa:sorˈsɛ:p] – Ime

marjeta in iz njega izpeljano ime *marjetica* izhajata iz osebne imena *Marjeta* po zgledu nem. *Margerite* ‘Marjeta’, kar je izposojeno iz frc. *Marguerite* ‘Marjeta’. Francoski leksem naj bi temeljil na predhodniku *mergarite* ‘biser’, iz česar je tvorjeno tudi osebno ime, ki dobesečno pomeni ‘Biserka’ (SES: 381). Prilastkovni del dvobesednega imena, ki ima tvorjena oba dela, ima izvor v krščanskem izročilu. Ime *sasorsep* je prevzeto iz madž. *szákszorszép* ‘marjetica’ (Bernjak 1995: 482).

Ⓞ *marjeta*: SSKJ: +p~, PLET.: –

Ⓞ *marjetica*: SSKJ: +, PLET.: **marjêtica**, *f.* die Maßliebe, das Gänseblümchen (bellis perennis)

Ⓞ *bogecove rožike*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *sasorsep*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadna sončnica (*Helianthus annuus*)

Narečni poimenovanji: *sončevnica* ▶ [‘su:nčävnicä, ‘su:nčävnicä] in *sončënica* [‘su:nčänca]. Jedrni del imena, izpeljan iz leksema *sonce*, pslovan. *slъnъce* (SES: 682), kaže na podobnost oblike cvetov soncu, proti kateremu se obračajo cvetovi.

Ⓞ *sončevnica*: SSKJ: –, PLET.: **sôlnčëvnicä**, *f.* die Sonnenuhr, *Jan.*, *ogr.-C.*

Ⓞ *sončënica*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni lapuh (*Tussilago farfara*)

Narečni poimenovanji: *lapuh* ▶ [la‘pü:j] in *stipor* ▶ [s‘ti:ĩpor] – Pslovan. **lapuxъ*, **lopuxъ*, kar je sorodno s pslovan. **lorunъ* ‘lapuh’, je izpeljano iz **lorъ* ‘lapuh’ s prvotnim domnevnim pomenom ‘list’, saj imajo te rastline razmeroma velike liste (SES: 345). Etimologija imena *stipor* ni jasna. Po Bezlaju (1995: 317) je leksem morda prevzet iz srvnem. *stüppel* poleg *stüppe* in *stuppe* ‘prah pri zdravljenju oz. čaranju’. V prah zdrobljene korenine te rastline se v ljudskem zdravilstvu uporabljajo za pospeševanje potenja (prav tam).

Ⓞ *lapuh*: SSKJ: +, PLET.: **lapúh**, *m.* der Huflattich (tussilago farfara); /.../ – prim. lopuh; /.../

Ⓞ *stipor*: SSKJ: –, PLET.: **stípor**, -rja, *m.* der Huflattich (tussilago farfara), *Št.-Erj. (Torb.)*

Navadni rman (*Achillea millefolium*)

Narečni poimenovanji *rman* ▶ [‘ərman] in *zimenec* ▶ [zi‘mę:nec] – Poimenovanje *rman* je preneseno iz poimenovanja podobne pasje kamilice, ki se taksonomsko lat. imenuje *Chamomilla romana* ‘rimska kamilica’, drugi

del poimenovanja pa je prešel v slovenščino iz ne povsem jasne romanske predloge (SES: 625). Jedrni del imena *zimenec* kaže na obliko prezimovanja rastline.¹²

Ⓞ *rman*: SSKJ: +, PLET.: **rmân**, *m.* die Schafgarbe (achillea millefolium), *Cig., Jan., Mik., Tuš (R.)*; (»das Wort wird auf romanus zurückgeführt«, *Mik. [Et.]*)

Ⓞ *zimenec*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni vratič (*Tanacetum vulgare*)

Narečno poimenovanje: *vratič* ▶ [v'râtič] z naglasno različico [vra'ti:ič] – Ime je izpeljano iz pslovan. glagola **vortíti se* 'vrniti se'. Po ljudskem verovanju ima ta rastlina čudežno moč, ki popotniku omogoči vrnitev, zato so ga vedno utrkali pred začetkom poti (ESSJ IV: 352–353).

Ⓞ *vratič*: SSKJ: +, PLET.: **vratič**, -íča, *m. /.../ 2)* das Rainfarnkraut (tanacetum vulgare), *Guts.-Cig., Mur., Jan., Josch, Tuš. (Št. l. č.)*; – tudi: vrâtič

Prava kamilica (*Matricaria chamomilla*)

Narečna poimenovanja: *koper* ▶ ['køper], *koprič* ▶ ['koprič] in *kamil* ▶ [ka'mü:l]. – Pslovan. **koprě* se je razvilo iz **kuəpro-*, kar je izpeljano iz ide. **kuəpo-* 'vonjava, duh' (lit. *kvāpas* 'duh, para, vonjava'), nar. sloven. *kopéti* 'začenjati zatohlo dišati, dobivati duh (o moki, kruhu, senu ali žitu)' (ESSJ II: 597; SES: 307). Zelo verjetno je pslovan. **koprě* prvotno označevalo neko rastlino, iz katere vlaken so izdelovali niti (SES: 307). Izraz *kamil* je prevzet in prilagojen prek nem. *Kamille*, srvnem. *camille* in lat. *chamaemilla* iz gr. *khamaimēlon* 'kamilica' s prvotnim pomenom 'pri tleh rastoče jabolko' (SES: 252; ESSJ II: 13).

Ⓞ *koper*: SSKJ: +p–, PLET.: **kópær**, -pra, *m.* der Dill oder das Gurkenkraut (anethum graveolens), *Habd., Dict.-Mik., Mur., Cig., Jan., Tuš. (R.), Dalm., ogr.-Valj. (Rad)*; tudi: **die Kamille**, *vzhŠt.-C.; /.../*

Ⓞ *koprič*: SSKJ: –, PLET.: +p–

Ⓞ *kamil*: SSKJ: –, PLET.: –

Pravi pelin (*Artemisia absinthium*)

Narečno poimenovanje: *pelin* ▶ [pe'lin] – Pslovan. **pelýnъ* je domnevno izpeljano iz ide. korena *pel-* 'goreti, vroč biti', iz katerega je tudi pslovan. **polěti* 'goreti', **palíti* 'kuriti' in *pólmy* 'plamen'. Rastlina je tako poimenovana zaradi izrazito grenkega okusa (SES: 504). Po Snoju (2003: 504)

¹² Rman je zelo odporen proti zmrzali in dobro prezimi v tleh.

so besede, ki pomenijo 'grenek' večkrat izpeljane iz besed, ki pomenijo 'goreti, vroč biti'.

Ⓞ *pelin*: SSKJ: +, PLET.: **pelín**, *m.* der Wermut (*artemisia absinthium*); /.../ – tudi: pélin, -ina

Vrtni ognjič (*Calendula officinalis*)

Narečna poimenovanja: *ognjič* ▶ ['ognjič], *ognjiček* ▶ [ogn'ji:ček] in *ognjec* ▶ ['o:ugnjec] – O pomenski motivaciji imen je mogoče sklepati iz njihove morfemske strukture (*ognj-ič*, *ognj-ič-ek*, *ognj-ec*). Jederni del imena podrobneje določa barvo cvetov. Ti so namreč oranžne ali zlato rumene barve, ki spominja na ogenj.

Ⓞ *ognjič*: SSKJ: +, PLET.: **ognjič**, -iča, *m.* /.../ – 3) die Ringelblume (*calendula arvensis*), *SlGor.-Erj. (Torb.)*

Ⓞ *ognjiček*: SSKJ: +p–, PLET.: –

Ⓞ *ognjec*: SSKJ: –, PLET.: **ógnjȃc**, -gnjȃca, (-gnjȃca), *m.* /.../ – 2) = ognjič 3), *C.*

Družina: omelovke – Viscaceae

Bela omela (*Viscum album*)

Narečna poimenovanja: *bela omela* ▶ ['be:ɪla o'mela], *omela* ▶ [o'mela] z naglasno različico ['omela], *ptičje kelje* ▶ [f'ti:čko kel'je:], *kel* ▶ ['kɛ:l] in *košje* ▶ ['koške] z glasoslovno različico *košče* ▶ ['košče] – Pslovan. **omèla* in *(j)*emèla* je tvorjeno iz ide. korena **h₁em-* 'vzeti, zgrabiti'. Ta rastlina je tako poimenovana zato, ker iz nje delajo lepilo za lovljenje ptic (SES: 471; ESSJ IV: 210), na kar kažeta tudi narečni imeni *ptičje kelje* in *kel* (< *keliti* 'lepiti'). Prilastkovni del dvobesednega imena *bela omela* podrobno določa barvo prosojnih kroglic, v katere se razvijejo opojeni plodovi na ženskih rastlinah. Ime *košje* je izpeljano iz leksema *koš* 'drevesna krošnja, grm' in kaže na podobnost rastline drugim rastlinam oz. njihovim delom po obliki. Bela omela ima namreč obliko grmička polkrožnega obrisa.

Ⓞ *bela omela*: SSKJ: + (pod geslom *omela*), PLET.: **oméla**, *f.* die Mistel, *Cig., Jan., Rib.-Mik., SlGor.-Erj. (Torb.)*; **bela o.**, die weiÙe Leimmistel (*viscum album*), *TuÙ. (R.)*.

Ⓞ *omela*: SSKJ: +, PLET.: **oméla**, *f.* die Mistel, *Cig., Jan., Rib.-Mik., SlGor.-Erj. (Torb.)*; **bela o.**, die weiÙe Leimmistel (*viscum album*), *TuÙ. (R.)*.

Ⓞ *ptičje kelje*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *kel*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *košje*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: orehovke – Juglandaceae

Navadni oreh (*Juglans regia*)

Narečno poimenovanje: *oreh* ▶ [ˈoɾi] – Pslov. **orěxъ* je tvorba iz ide. korena **ar-* ‘oreh’ (SES: 476, 477).

Ⓛ *oreh*: SSKJ: +, PLET.: **óřeh**, -ěha, *m.* die Walnuss, der Walnussbaum; navadni o. (*juglans regia*), *Tuš. (R.); /.../*

Družina: orlopraprotovke – Dennstaedtiaceae

Orlova praprot (*Pteridium aquilinum*)

Narečni poimenovanji *prapot* ▶ [pˈra:pot] in *prapor* ▶ [pˈra:por] – Po Bezlaju (1995: 102) je za narečno *prapot* izhodišče pslovan. **pōrpoťь*, za narečno *prapor* pa pslovan. **pōrporь*. Slovensko knjižno *praprot* je nastalo s križanjem pslovan. **pōrportь* < **pāportь* *‘nepravo pero’ in vzporedne tvorbe **pāprōťь*, kar vsebuje pslovan. **pa-* ‘nepravi’ in **prōťь/b* ‘šiba’ (SES: 558).

Ⓛ *prapot*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *prapor*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Družina: presličevke – Equisetaceae

Njivska preslica (*Equisetum arvense*)

Narečno poimenovanji: *preslica* ▶ [pˈreslica] in *preska* ▶ [pˈräska] – Etimologi ime razlagajo s tekstilnim strokovnim izrazom *preslica* (< pslovan. **prěslo*, kar je ime orodja od **prěst* ‘presti’), katerega prvotni pomen je bil *‘priprava za predenje’. Rastlina je tako poimenovana zato, ker je po obliki podobna pripravi na kolovratu (SES: 569; ESSJ III: 115).

Ⓛ *preslica*: SSKJ: +, PLET.: **prěslica**, *f. /.../ 4* das Zinnkraut, der Schachtelhalm (*equisetum*), *Cig., Jan., C.*; njivska p., der Acker-Schachtelhalm (*equisetum arvense*), *Tuš. (B.); /.../*

Ⓛ *preska*: SSKJ: –, PLET.: +p–

Družina: pušpanovke – Buxaceae

Navadni pušpan (*Buxus sempervirens*)

Narečni poimenovanji: *pušpan* [ˈpüšpan] in *pušpek* [ˈpüšpek] – Prvo ime je prevzeto iz bav. srvnem. *puhspām*, stvnem. *buhsboum*, bav. nem. *Puchspanum*, *Puchspām*, kar ustreza knjiž. nem. *Buchsbaum* ‘pušpan’, drugo pa je prevzeto in prilagojeno iz madž. *puszpáng* ‘pušpan’. Domnevno izhodišče je ide. baza *b^huah₂-* ‘rasti, nastajati, uspevati, obstajati’ (SES: 596; ESSJ III: 139; Striedter-Temps 1963: 205).

Ⓞ *pušpan*: SSKJ: +, PLET.: **pûšpan**, *m.* immergrüner Buxbaum (*buxus sempervirens*), *Cig., Jan., Tuš. (R.)*; – iz nem.

Ⓞ *pušpek*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: radičevke – Cichoriaceae

Navadni potrošnik (*Cichorium intybus*)

Narečno poimenovanje *cikorija* ▶ [ci'kɔrija] je prevzeto prek avstr. nem. *Zikóri*, knjiž. nem. *Zichorie* 'cikorija' iz lat. *cichorēa*, *cichōrium* 'cikorija, travniška rastlina potrošnik' < gr. *kikhōrion* 'cikorija, potrošnik' (SES: 73; DLS: 102).

Ⓞ *cikorija*: SSKJ: +, PLET.: **cikórija**, **f.* die Cichorie, die Wegwarte (*cichorium* **intibus*), *Tuš. (R.)*

Navadni regrat (*Taraxacum officinale*)

Narečni poimenovanji: *mleč* ▶ [m'le:ič] in *mlečec* ▶ [m'le:ičec] – Izhajati je potrebno iz samostalnika *mleko*, pslovan. **melkō*, kar je verjetno tvorba iz ide. baze **h₂melk-*, sorodne z bazo **h₂melg'-*, katere drugotni pomen je *'molsti' (SES: 407). Rastlina je tako poimenovana po lepljivem užitem mlečnem soku z zdravilnimi učinki, ki se nahaja v vseh delih rastline.

Ⓞ *mleč*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Ⓞ *mlečec*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Družina: rožnice (Rosaceae)

Črni trn (*Prunus spinosa*)

Narečno poimenovanje: *trnina* ▶ [tɾ'nina] – Ime je izpeljanka, katere jedrni del (*trn-*) kaže na lastnost rastline – njene stranske veje se namreč končujejo z ostrimi trni.

Ⓞ *trnina*: SSKJ: nar. +, PLET.: **trnína**, *f.* 1) = trnika, der Schlehdorn, *M., C.; /.../*; **trníka**, *f.* der Schlehdorn (*prunus spinosa*), *Guts., Jarn.*

Malinjak (*Robus idaeus*)

Narečna poimenovanja: *malina* ▶ [ma'lina], (*h*)*imper* ▶ [(x)'imper], *malna* ▶ ['mãna], *rdeča kopina* ▶ [ə'r'de:iča ko'pina], *kopinščnica* ▶ [ko'pi:nščnica], *rdeča krpušnica* ▶ [ə'r'de:iča kɾ'püşnica] – Pslovan. **malīna* s prvotnim pomenom *'tista, ki je temne barve' je tvorba iz ide. korena **mel(h₂)-*, ki je označeval temne, nečiste barvne odtenke (SES: 376). Leksem (*h*)*imper* je prevzet iz nem. *Himbeere* 'malina', *malna* pa iz madž. *málna* 'malina'.

Fitonim *kopina* je izpeljan iz pslovan. osnove * *kopa* ‘grm, otoček’ (ESSJ II: 65). Ime je torej motivirano z obliko in razraščенostjo grma (ki lahko raste kot ograja, se vije, oprijema in zapleta). Prilastkovni del imena, ki je slovanskega izvora, kaže na barvo plodov. Ime *krpuščnica* je morda v zvezi s *krpučica* (< *krpuča*) ‘gruča, kepa (lešnikov, kadar so zrasli skupaj)’ (Plet. 2006: 475; ESSJ II: 65).

Ⓞ *malina*: SSKJ: +, PLET.: **malína**, *f.* 1) die Himbeere (rubus idaeus); – tudi *máлина*, *Valj. (Rad)*; /.../

Ⓞ (*h*)*imper*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *malna*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *rdeča kopina*: SSKJ: –, PLET.: **kopína**, *f.* die Brombeerstaude (rubus fruticosus), *Mur., Cig., Jan., C., Dol., jvzhŠt.*; **rdeča k.** = malina, der Himbeerstrauch, *C.*

Ⓞ *kopinščnica*: SSKJ: –, PLET.: +p–

Ⓞ *rdeča krpuščnica*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadna kutina (*Cydonia oblonga*)

Narečni poimenovanji: *kutina* ▶ [ˈkitina] in *birš* ▶ [ˈbi:rš] – Prvo ime je prevzeto iz stvnem. *kutina*, *chutina* < lat. *cydōnia* < gr. *kydōnia* ‘kutina’ (SES: 338), drugo pa iz madž. *birs(alma)* ‘kutina’ (Bernjak 1995: 735).

Ⓞ *kutina*: SSKJ: +, PLET.: **kútina**, *f.* die Quitte (cydonia vulgaris); prim. stvn. *chuttina*, *bav. kütten*, *Levst. (Rok.)*

Ⓞ *birš*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadna plahtica (*Alchemilla vulgaris*)

Narečno poimenovanje: *plahut* ▶ [plaˈjü:t] – Rastlina je dobila ime po značilno oblikovanih listih, ki nekoliko spominjajo na ogrinjalo. Prim. *plahuta* ‘rjuha, kos lanene tkanine’, pslovan. **plaxúta*, kar je izpeljanka iz pslovan. **pláxa* ‘nekaj ploskega in širokega’, iz česar je pslovan. **pláxьta* s prvotnim pomenom *‘širok kos tkanine’ (ESSJ III: 46; SES: 520).

Ⓞ *plahut*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni glog (*Crataegus laevigata*)

Narečna poimenovanja: *glog* ▶ [gˈlɔ:k] z glasoslovno različico *dlog* ▶ [dˈlɔ:k],¹³ *glozje* ▶ [dˈlɔ:užje], *bogine hruške* ▶ [ˈbo:uɣine gˈrü:jške] in *bogine jabka* ▶ [ˈbo:uɣine ˈdˈa:pka] – Pslovan. **glog*˚ ‘glog, dren’, tj. ‘trnov, bodičast grm’, je nastalo iz **gləgh^ho*– ‘trn, bodica’ (SES: 175). Mladi poganjki rastline imajo do 1,5 cm dolge trne, zato so veje gloga trnate. O pomenski

¹³ O premeni *gl > dl* v prekmurščini glej več pri Ramovš (1924: 208).

motivaciji imen *bogine hruške* in *bogine jabka* je mogoče sklepati na podlagi pomenskih lastnosti jedrnega sestavine imena, ki kaže na podobnost oblike ploda drugim rastlinam. Plodovi gloga so namreč jajčaste oblike, koščičasti, z nekoliko ugreznjenim vrhom, na katerem so ostanki čašnih listov, kot je to na sadežih pri pečkatem sadju. Prilastkovni del imena kaže na izvornost v krščanskem izročilu. Rastlina, ki naj bi po eni izmed legend nastala iz popotne palice sv. Jožefa, ima v krščanstvu velik pomen, saj naj bi se Bog razodel Mojzesu v gorečem glogovem grmu (Koletnik 2016: 684).

Ⓞ *glog*: SSKJ: +, PLET.: **glōg**, glōga, *m.* der Weißdorn (*crataegus oxyacantha*)

Ⓞ *gložje*: SSKJ: –, PLET.: **glōžje**, *n. coll.* das Weißdorngestruppe, *Cig., Jan., M., C., ogr.-Valj. (Rad).*

Ⓞ *bogine hruške*: SSKJ: –, PLET.: –¹⁴

Ⓞ *bogine jabka*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni jagodnjak (*Fragaria vesca*)

Narečno ime: *jagoda* ▶ [ʒāgoda], [d'āgda] – Pslovan. **āgoda* ‘manjši plod, jagoda’ je izpeljanka s pripono *-*odo* iz pslovan. **āga* ‘jagoda’ (SES: 233).

Ⓞ *jagoda*: SSKJ: +, PLET.: **jāgoda**, *f.* 1) die Beere; – rdeča j., die Erdbeere, die Frucht der Walderdbeere (*fragaria vesca*); tudi samo: jagoda; jagode brati

Navadni repik (*Agrimonia eupatoria*)

Narečni poimenovanji: *repik* ▶ [re'pik] in *repca* ▶ [re:pca] – Pslovan. **rěpъ*, **rěpuchъ*, **rěpinъ* so izpeljanke iz pslovan. **rěpiti* ‘zgrabiti, prijeti’. Rastlina je tako poimenovana zaradi oprijemajočih se plodov (SES: 616; <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=repik>).

Ⓞ *repca*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *repik*: SSKJ: –, PLET.: – (→ repiček p+)

Navadni šipek (*Rosa canina*)

Narečna poimenovanja: *šcipek* ▶ [š'či:ipek], *divji šcipek* ▶ [divžj š'či:ipek] in *ščipkovec* ▶ [š'ki:pkovec] – V imenih *ščipek* in *ščipkovec* (< *ščipek*) se domnevno ohranja pslovan. varianta **ščīpъ* ‘trn, bodica, oster vrh’ (< *(s)*kēj-po-s*), od koder je po metatezi v vzglasju iz **ksējpo-s* nastalo pslovan. **šīpъ* ‘trn, bodica, oster vrh’ (> **šīpъkъ* ‘*Rosa canina*’, knjižno slovensko *šipek* ‘isto’) (ESSJ IV: 23). Rastlina je tako poimenovana zato, ker so veje, mladike in glavne žile listov porasle s kaveljčastimi bodicami (trni). Prilastkovni del dvobesednega poimenovanja podrobno določa negojenost rastline.

¹⁴ Pleteršnik beleži pomen ‘glog, *Crataegus*’ pod geslom *grušica* ‘hruškica’.

Ⓞ *ščipek*: SSKJ: nar. vzhodno +, PLET.: **ščīpək 2.**, -pka, *m.* = šipek, die Hagebutte, *Mur.*, *ogr.-Valj. (Rad)*, *Mik.*, *vzhŠt. /.../*; **šīpək**, -pka, *m.* die Heckenrose, die Hagebutte (*rosa canina*), *Mur.*, *Tuš. (R.)*; /.../

Ⓞ *divji ščipek*: SSKJ: + (pod iztočnico *ščipek*), PLET.: –

Ⓞ *ščīpkovec*: SSKJ: –, PLET.: –

Robida (Rubus fruticosus)

Narečna poimenovanja: *kopina* ▶ [ko'pina], *kopi(n)ščanci* (mn.) ▶ [ko'pi:ščencij] z glasoslovno različico *kopi(n)škanci* (mn.) ▶ [ko'pi:škencij] – *Kopina* je izpeljano iz pslovan. osnove * *kopa* 'grm, otoček', pri čemer je zanimiva še pomenska primerjava s sloven. *kopa lešnikov, orehov*, kadar so zrasli skupaj (ESSJ II: 65). Ime je torej motivirano z obliko in razraščenoostjo grma (ki lahko raste kot ograja, se vije, oprijema in zapleta). Narečni poimenovanje *kopi(n)ščanci* oz. *kopi(n)škanci* sta tvorjeni iz fitonima *kopina* 'robida'.

Ⓞ *kopina*: SSKJ: nar. +, PLET.: **kopína**, *f.* die Brombeerstaude (*rubus fruticosus*), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *C.*, *Dol.*, *jvzhŠt.*; /.../

Ⓞ *kopinščanci*: SSKJ: – (→ *kopinščica p+*), PLET.: – (→ *kopīnščnica p+*)

Družina: sladičevke – Polypodiaceae

Sladka koreninica (Polypodium vulgare)

Narečno poimenovanje: *sladki prapot* ▶ [s'la:tkj p'ra:pot] – Jedrni del imena kaže na podobnost listov drugim rastlinam po obliki, prilastkovni del imena pa na lastnost podzemnega dela rastline.

Ⓞ *sladki prapot*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: slezenovke – Malvaceae

Navadni slez (Althea officinalis)

Narečna poimenovanja: *sklez* ▶ [sk'le:is], *slez* ▶ [s'le:is], *beli sklez* ▶ ['be:ij sk'le:is] in *ajbiš* ▶ ['a:jbiš] – Pslovan. **slězъ* in **slězъ*, nar. **sklězъ* se povezuje s pslovan. **slizъ* 'sluz' (ESSJ III: 259). Rastlina je tako poimenovana zaradi vsebnosti sluzi, ki se izloča predvsem pri pripravi napitka iz korenin. Na motivacijo dvobesednega narečnega imena so vplivale pomenske lastnosti prilastkovnega dela, ki podrobno določa barvo cvetov. Leksem *ajbiš* je prevzet iz nem. *Eibisch* < stvnem. *ībisca*, kar je izposojeno iz lat. *ibiscum* 'slez' (SES: 6).

Ⓞ *sklez*: SSKJ: –, PLET.: **sklēz**, *m.* = slez, *Mur.*, *Cig.*, *Mik.*

Ⓛ *sléz*: SSKJ: +, PLET.: **slêz**, *m.* der Eibisch (*althaea officinalis*), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *C.*, *Mik.*, *Tuš.* (R.); = **beli s.**, *M.*; /.../

Ⓛ *beli sklez*: SSKJ: –, PLET.: *slêz*, *m.* der Eibisch (*althaea officinalis*), *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *C.*, *Mik.*, *Tuš.* (R.); = **beli s.**, *M.*; /.../

Ⓛ *ajbiš*: SSKJ: +, PLET.: –

Družina: srhkolistnice – Boraginaceae

Navadni pljučnik (*Pulmonaria officinalis*)

Narečna poimenovanja zanjo so: *pljučnik* ▶ [p'lü:ičnik], *pljučeva roža* ▶ [p'lü:ičova 'ro:uža] in *pljučna trava* ▶ [p'lü:ična t'ra:va] – Ime *pljučnik*¹⁵ ima jasno razvidno morfemsko strukturo, na podlagi katere je mogoče sklepati o pomenski motivaciji imena (*pljuč-nik* < tisti, ki je povezan s pljuči). Jedrni del imena kaže na uporabnost rastline. Ta se v ljudskem zdravilstvu predpisuje pri pljučnih boleznih. Obe dvobesedni poimenovanji imata netvorjeno jedrno sestavino in iz podstave *pljuč-* izpeljan levi prilastek.

Ⓛ *pljučnik*: SSKJ: bot. +, PLET.: **pljûčnik**, *m.* = pljučnica 2), das Lungenkraut (*pulmonaria*), *Mur.*, *Cig.*, *Medv.* (Rok.); /.../; **pljûčnica**, *f.* /.../ 2) navadna p., gemeines Lungenkraut (*pulmonaria officinalis*), *Tuš.* (R.); /.../

Ⓛ *pljučeva roža*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *pljučna trava*: SSKJ: –, PLET.: –

Navadni gabez (*Symphytum officinale*)

Narečna poimenovanja: zanj so: *gabez* ▶ [ˈga:bes], *gavez* ▶ [ˈga:ves], *gabec* ▶ [ˈga:bec], *gabecovo korenje* ▶ [ˈga:becovo koren'jê:], *robovec* ▶ [ˈro:ubovec], *zvonček* ▶ [z'võnček] – Pslovan. **gávęzъ* je zloženska iz podaljšane prevojnje stopnje istega korena, kot je pslovan. **gov-ędo* 'govedo' in korenskega dela pslovan. **jęzýkъ* 'jezik'. Beseda torej prvotno pomeni *'goveji jezik' (SES: 164). Rastlina je tako poimenovana po svojih listih, katerih oblika spominja na jezik goveda, znana pa je tudi kot zdravilo za živino. Obe enobesedni besedotvorno razvidni imeni sta izpeljanki (*rob-ovec*, *zvon-ček*). Jedrni del imena *robovec* kaže na rastišče, rastlina namreč dobro uspeva ob poteh, gozdnih robovih in ob jarkih, jedrni del imena *zvonček* pa nakazuje podobnost oblike cvetov predmetom – cvetovi rastline so namreč zvonaste oblike. Jedrna sestavina dvobesednega imena *gabecovo korenje*¹⁶ kaže na

¹⁵ Snój piše (2003: 527), da je rastlina imenovana kakor lat. *pulmōnāria* od *pulmō* 'pljuča' po barvi cvetov.

¹⁶ *Korenje* je narečni leksem za koreninje.

uporabnost dela rastline. V ljudskem zdravilstvu so namreč znani pripravki iz korenine, ki je zdravilni del rastline.

Ⓛ *gabez*: SSKJ: bot. +, PLET.: **gâbez**, *m.* = *gavez*, *Tuš. (R.)*

Ⓛ *gavez*: SSKJ: –, PLET.: **gâvez**, *m.* die Beinwurz (*symphytum officinale*), *Cig., vzhŠt.-C., Celjska ok.-Trst. (Let.)*.

Ⓛ *gabec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *gabecovo korenje*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *robovec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓛ *zvonček*: SSKJ: +p–, PLET.: +p–

Družina: sviščevke – Gentianaceae

Navadna tavžentroža (Centaurium minus)

Narečno poimenovanje: *cintaver* ▶ [ˈcinˈta:ʋer] – Ime je prevzet in prilagojen latinski termin *Centaurium*, ki izvira iz grške mitologije.¹⁷ Srlat. *centaureum* ‘tavžentroža’ so si ljudskoetimološko napačno tolmačili kot zloženko iz lat. *centum* ‘sto’ in *aurum* ‘zlato, zlatnik’.¹⁸ Lat. *centaurēum* je v resnici prevzeto iz gr. *kentaúreion* ‘zel kentavrov’ in je izpeljano iz. gr. *Kéntaurus* ‘kentaver, vodni (kasneje tudi zemeljski) demon’ (SES: 753).

Ⓛ *cintaver*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: trave – Poaceae

Ječmen (Hordeum)

Narečno ime: *ječmen* ▶ [ˈgɛčmen] – Pslovan. **jěčьmy*, tož. **jěčьmèнь* ‘ječmen’ se je razvilo iz ide. osnove s pomenom ‘oster’. Ječmen je tako poimenovan zaradi svojih ostrih res, po katerih se razlikuje od drugih žitaric (SES: 237).

Ⓛ *ječmen*: SSKJ: +, PLET.: **jěčmen**, -ěna, *m.* 1) die Gerste /.../

¹⁷ Ranjeni antični kentaver Heiron naj bi si po antičnem izročilu s tavžentrožo pozdravil rano od puščice na svoji nogi. Kentaver, pol konj in pol človek, je v antiki veljal za zelo večšega zdravilca

¹⁸ Pri prevodu srlat. besede v nemščino (*Tausendrose*) se je števnik ‘sto’ zamenjal s števnikom za ‘tisoč’ (SES: 753).

Družina: trpotčevke – Plantaginaceae***Veliki trpotec (Plantago major)***

Narečna poimenovanja: *trpotec* ▶ [tʁ'po:ɥtec], *škripotec* ▶ [ʃkr'po:ɥtec] in *široki trpotec* ▶ [ʃü:rkʲ tʁ'po:ɥtec] – Pslovan. **trьpõtьcь* 'trpotec' je zloženo iz **trь-* 'tri-' in **põtь* 'pot' ter prvotno pomeni *'rastlina, ki raste ob razpotjih', tj. tam, kjer so tri poti. Ta rastlina je tako poimenovana zato, ker rada raste tudi na steptani zemlji, ob poti ali na njej (SES: 788; ESSJ IV: 236). Ime *škripotec* Bezljaj (2005: 236) razlaga kot kontaminacijo fitonima *trpotec* in slabo raziskane osnove, ki jo najdemo še v bolg. *skъrbuc-skъrbuc-platъnce*, *stъrguk* 'Plantago major'. Prilastkovni del dvodelnega imena kaže na razsežnost nadzemnega dela rastline.

Ⓞ *trpotec*: SSKJ: +, PLET.: **trpótac**, -tca, *m.* der Wegerich (plantago); /.../

Ⓞ *škripotec*: SSKJ: –, PLET.: +p–

Ⓞ *široki trpotec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ozkoistni trpotec (Plantago lanceolata)

Narečna poimenovanja: *trpotec* ▶ [tʁ'po:ɥtec], *ozki trpotec* ▶ [¹vo:ɥskʲ tʁ'po:ɥtác], *dolgi trpotec* ▶ [¹du:ɥgʲ tʁ'po:ɥtác] in *škripotec* ▶ [ʃkr'po:ɥtec] – Pslovan. **trьpõtьcь* 'trpotec' je zloženo iz **trь-* 'tri-' in **põtь* 'pot' ter prvotno pomeni *'rastlina, ki raste ob razpotjih', tj. tam, kjer so tri poti. Ta rastlina je tako poimenovana zato, ker rada raste tudi na steptani zemlji, ob poti ali na njej (SES: 788; ESSJ IV: 236). Prilastkovni del dvobesednih imen podrobno določa razsežnost nadzemnega dela rastline. Ime *škripotec* Bezljaj (2005: 236) razlaga kot kontaminacijo fitonima *trpotec* in slabo raziskane osnove, ki jo najdemo še v bolg. *skъrbuc-skъrbuc-platъnce*, *stъrguk* 'Plantago major'.

Ⓞ *trpotec*: SSKJ: +, PLET.: **trpótac**, -tca, *m.* der Wegerich (plantago); /.../

Ⓞ *ozki trpotec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *dolgi trpotec*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *škripotec*: SSKJ: –, PLET.: **škripótac**, -tca, *m.* der Spitzwegerich (plantago lanceolata), *C.*

Družina: ustnatice – Lamiaceae***Materina dušica (Thymus pulegoides)***

Narečno poimenovanje: *materina dušica* ▶ [¹mâter(i)na ¹dü:šica] – Bezljaj ime rastline povezuje z izrazom *matris animula* 'materina dušica' za 'Herpyll-losserpyllus', kakor se je v latinščini imenoval divji timijan (ESSJ III: 171).

Ⓞ *materina dušica*: SSKJ: bot. + (pod geslom dušica), PLET.: **dušica**, f. /.../ 3)
materina (materna) d., der Feldthymian, der Quendel, (thymus serpyllum); /.../

Poprova meta (*Mentha piperita*)

Narečna poimenovanja: *meta* ▶ ['meta] z različico *metica* ▶ ['mɛ:tica], *menta* ▶ ['menta] in *minc* ▶ ['minc] – Slovan. **měta* je prevzeto iz lat. *mentha*, kar je kakor gr. *mínthē* 'meta' prevzeto iz nekega predantičnega sredozemskega jezika (SES: 395). *Menta* je prevzet latinski termin, v narečje verjetno izposojen iz stičnega madžarskega jezika (prim. madž. *menta* 'Mentha piperita'). Leksem *minc* je prevzet iz nem. *Minze* 'meta', stvnem. *minza*, kar je po Snoju (2003: 395) izposojeno iz lat. *mentha*.

Ⓞ *meta*: SSKJ: +, PLET.: **měta 2.**, f. die Minze (mentha); **poprova m.**, die Pfefferminze (mentha piperita), *Cig., Jan., Tuš. (R.); /.../*

Ⓞ *metica*: SSKJ: –, PLET.: **mětica**, f. dem. meta, die Minze, *Habd.-Mik., Mur.; /.../*

Ⓞ *menta*: SSKJ: –, PLET.: –

Ⓞ *minc*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: vijoličevke – Violaceae

Dišeča vijolica (*Viola odorata*)

Narečna poimenovanja: *vijolica* ▶ [vi'jo:ɥlica] z različico *fijolica* ▶ [fi'jo:ɥlica], *divja vijolica* ▶ ['divža vi'jo:ɥlica] in *iboja* ▶ ['iboja] – *Vijolica* je izpeljanka iz leksema *vijola*, prevzetega iz it. *viola* ali lat. *viola* 'vijolica' (SES: 820). Prilastkovni del dvobesednega imena, ki je slovanskega izvora, kaže na nekultiviranost (negojenost) rastline. *Iboja* je prevzeto iz madž. *ibolya* 'vijolica'.

Ⓞ *vijolica*: SSKJ: +, PLET.: **vijôlica**, f. das Veilchen; dišeča v., das Märzveilchen (viola odorata) /.../

Ⓞ *fijolica*: SSKJ: –, PLET.: –¹⁹

Ⓞ *divja vijolica*: SSKJ: +p–, PLET.: –

Ⓞ *iboja*: SSKJ: –, PLET.: –

***Viola tricolor* (divja vijolica)**

Narečni poimenovanji: *mačeha* ▶ ['máčija] in *arvačka* ['a:rvačka] – Po Snoju (2003: 370) se je pomen 'cvetica *Viola tricolor*' razvil iz prvotnega pomena

¹⁹ Leksem *fijolica* je zabeležen v Pohlinovem in Vorančevem slovarju.

‘neprava mati’ pod vplivom sosednjih jezikov.²⁰ Domnevno se ta cvetica po nepravni materi imenuje zato, ker njen cvet izgleda kot neprijazen obraz, ki spominja na pregovorno neprijaznost mačehe do pastorkov. Aichele in Golte-Bechteljeva pa pišeta (2004: 218), da se ime *mačeha* nanaša na neenako oblikovane, pri mnogih podvrstah tudi neenako obarvane venčne liste: spodnji list je »mačeha«, sosednji, podobno obarvani venčni listi simbolizirajo »hčerke«, zgornji listi, ki so pogosto drugačne barve, pa »pastorke«. Ime *arvačka* je prevzeto iz madž. *árvácska* ‘mačeha’ (Bernjak 1995: 34).

Ⓛ *mačeha*: SSKJ: +, PLET.: **máčeha**, *f.* – 2) das Stiefmütterchen (*viola tricolor*); /.../

Ⓛ *arvačka*: SSKJ: –, PLET.: –

Družina: vrbovke – Salicaceae

Bela vrba (Salix alba)

Narečno poimenovanje: *vrba* ▶ [ˈvřːba] – Pslovan. **vřba* (in **vřbǎ*), kar prvotno pomeni *‘mnogo šib, šibje’, je tvorjeno iz ide. korena **uer-* ‘vrteti, viti, upogibati, zavijati’ (SES: 833). Mladi poganjki dolgih visečih vej so namreč rdečkaste barve in izredno upogljivi.

Ⓛ *vrba*: SSKJ: +, PLET.: **vřba**, *f.* 1) die Weide (*salix*); bela v., die weiße Weide, die Pottweide, der Felber (*salix alba*), *Cig., Medv. (Rok.), Strp.; /.../*

Ugotovitve

Primerjava zbranega prekmurskega narečnega botaničnega izrzaja z iztočnicami v Pleteršnikovem slovarju kaže, da ima Pleteršnikov slovar 91 botaničnih izrazov od 160 zbranih.

V slovarju so prikazani v obliki slovarskih sestavkov, pomeni so izraženi z nemškimi prevodnimi ustreznici, večkrat natančno predstavljeni tudi z latinsko vrstno ali rodovno ustreznico, zapisano v oklepaju.

Od 160 leksemov ima Pleteršnikov slovar v enakem pomenu, kot je izpričan v narečju, 78 leksemov. Ti so prikazani kot samostojne iztočnice ali samostojne iztočnice z dodano eno sopomenko.

²⁰ Prim. nem. *Stiefmütterchen* ‘*Viola tricolor*’, kar je manjšalnica od nem. *Stiefmütter* ‘mačeha, neprava mati’, in it. *matrigna, madrigna* ‘mačeha (v obeh pomenih)’, kar je po Bezlaju (1982: 159) iz pozno lat. *mātrigna* ‘druga očetova žena’, na kar kaže tudi sinonim *sirotica*.

(1) Samostojne iztočnice so razložene z: (a) nemško ustreznico (eno ali več) ter v oklepaju navedeno latinsko ustreznico vrstnega imena, npr.: **bršljān**, *m.* der Epheu (hedera helix), **māčeha**, *f.* – 2) das Stiefmütterchen (viola tricolor); (b) nemško ustreznico (eno ali več), v oklepaju navedeno latinsko ustreznico vrstnega imena rastline²¹ in omembo vira, npr.: **stípor**, -rja, *m.* der Huflattich (tussilago farfara), *Št.-Erj. (Torb.)*, **kópær**, -pra, *m.* der Dill oder das Gurkenkraut (anethum graveolens), *Habd., Dict.-Mik., Mur., Cig., Jan., Tuš. (R.), dalm., ogr.-Valj. (Rad)*. Ob koncu takega slovarskega sestavka je ponekod dodano ponazarjalno gradivo, npr.: **lān**, **lāna**, **lanū**, *m.* der Lein oder Flachs (linum usitatissimum); l. goditi (mladiti, rositi), den Lein rösten, *Cig. /.../*, z oznako *tudi* pa so mestoma zapisane naglasne različice, npr.: **pelín**, *m.* der Wermut (artemisia absinthium); /.../ – tudi: pélin, -ína; **vratič**, -íča, *m.* /.../ 2) das Rainfarnkraut (tanacetum vulgare), *Guts.-Cig., Mur., Jan., Josch, Tuš. (Št. l. č.)*; – tudi: vrātič. Nekatero iztočnico imajo še opozorilo o izvoru oz. prevzemu besede z dodano virsko oznako, npr.: **kútina**, *f.* die Quitte (cydonia vulgaris); prim. stvn. chuttina, bav. kütten, *Levst. (Rok.)*, **pūšpan**, *m.* immergrüner Buxbaum (buxus sempervirens), *Cig., Jan., Tuš. (R.)*; – iz nem. Tovrstna razlaga pomenov je obvestilno najpopolnejša in najbolj ustaljena.²²

(2) Posamezne oblike so v slovarju razložene (a) samo z nemško prevodno ustreznico, npr.: **lípa**, *f.* 1) die Linde, ki sta ji ponekod dodana virska oznaka, npr.: **jelič** l., -íča, *m.* die Tanne, *C.* in ponazarjalno gradivo, npr.: **jéčmen**, -éna, *m.* 1) die Gerste; j. phati, Gerstengraupen machen, *Cig.*; (b) nemško prevodno ustreznico ter latinsko rodovno ustreznico, npr.:²³ **bréza**, *f.* 1) die Birke (betula), ki ji je ponekod dodana virska oznaka: **smetlíka**, *f.* der Augentrost (euphrasia), *Mur., Cig., Jan., C., Tuš. (B.), Medv. (Rok.)*

(3) Manjše število leksemov Pleteršnik razlaga tudi z eno dodano sopomenko, ki je z iztočnico povezana z enačajem, npr.: **tíkav**, -kve, *f.* = tikva; **ógnjæc**, -gnjæca, (-gønjca), *m.* /.../ – 2) = ognjič; /.../. Ti sopomenski izrazi nas usmerjajo k iztočnici, pri kateri dobimo: (a) nemško prevodno ustreznico z dodano virsko oznako, npr.: **tíkva**, *f.* 1) der *Kürbis*, *Mur., Cig.*,

²¹ V primerih, ko obstaja več vrst neke rastline, pevsame razlikovalno vlogo levo pridevniško določilo v vlogi levega ujemalnega prilastka. Kot iztočnica v slovarju nastopa jedrna beseda tovrstne besedne zveze.

²² Prof. dr. Veri Smole in Boštjanu Kolarju, kustusu Posavskega muzeja Brežice, se zahvaljujem za informacijo, da je vso gradivo, ki se v Pleteršnikovem slovarju nanaša na prirodoslovje, uredil slovenski botanik Alfonz Paulin (1853–1942).

²³ Tovrstna razlaga je v primerih, ko obstaja več vrst neke rastline, manj ustrezna.

Jan., *C.*, *vzhŠt.*, *ogr.*, *kajk.*; (b) nemško prevodno ustreznico, v oklepaju navedeno latinsko ustreznico vrstnega imena rastline in dodano virsko oznako, npr.: **ognjič**, -iča, *m. /.../ – 3*) die Ringelblume (*calendula arvensis*), *SlGor.-Erj. (Torb.)*.

(4) Sopomenske oblike za enačajem lahko imajo dodane: (a) virske oznake, npr.: **kropiva**, *f.* = kopriva, *Mur.*, *Cig.*, *Jan.*, *C.*; **kúmæn 1.**, -mna, *m.* = 1. kum, kumena, *Cig.*; (b) nemško prevodno ustreznico in virske oznake, npr.: **trnína**, *f.* 1) = trnika, der Schlehdorn, *M.*, *C.*; **ščípæk 2.**, -pka, *m.* = šipek, die Hagebutte, *Mur.*, *ogr.-Valj. (Rad)*, *Mik.*, *vzhŠt.*; (c) nemško prevodno ustreznico, v oklepaju navedeno latinsko ustreznico rodovnega imena rastline ter virsko oznako, npr.: **pljûčnik**, *m.* = pljučnica 2), das Lungenkraut (*pulmonaria*), *Mur.*, *Cig.*, *Medv. (Rok.)*.

Nekatere iztočnice imajo namesto enačaja kot simbol usmerjanja k osnovni besedi ob oznaki vira kazalko *pogl.*, npr. **jólša**, *f.*, *BlKr.*, *pogl.* jelša, na različice pa opozarja tudi vodilka *prim.*, npr.: **âjdina**, *f.* 1) = ajda, *Mur.*, *Št.-Cig.*, *Jan.*; */.../ – prim.* hajdina. Posebno vrsto besedotvorne različice predstavlja modifikacijski pomen za manjšalnost, npr.: **trobéntica**, *f. dem.* trobenta; */.../ 2*) die Frühlingsschlüsselblume (*primula officinalis*), **mêtica**, *f. dem.* meta, die Minze, *Habd.-Mik.*, *Mur.*

V trinajstih primerih ima beseda v Pleteršnikovem slovarju drugačen pomen od narečne. Tako pri besedi *čukec* ni pomena 'pomladanski jeglič (*Primula veris*)'. Enako velja za pomen besede *koprič* kot 'navadni koper (*Anethum graveolnes*)' in 'prava kamilica (*Matricaria chamomilla*)', *križevec* kot 'navadna robinija (*Robinia pseudoacacia*)', *prapor* kot 'orlova praprot (*Pteridium aquilinum*)', *preska* kot 'njivska preslica (*Equisetum arvense*)', *mleč* in *mlečec* kot 'navadni regrat (*Taraxacum officinale*)', *kopinščnica* kot 'malinjak (*Robus idaeus*)', *zvonček* kot 'navadni gabez (*Symphytum officinale*)' in *škripotec* kot 'veliki trpotec (*Plantago major*)'.

Nezapisanih, a v narečju živih je v Pleteršnikovem slovarju devetinšestdeset besed, npr.: *jelenšček* 'bela jelka (*Abies alba*)', *loveča trava* 'plezajoča lakota (*Galium aparine*)', *brščan* 'navadni bršljan (*Hedera helix*)', *bezonovec*, *bezdovec* in *zobovec* 'črni bezeg (*Sambucus nigra*)', *ognjiček* 'vrtni ognjič (*Calendula officinalis*)', *plahut* 'navadna plahutica (*Alchemilla vulgaris*)', *repca* 'navadni repik (*Agrimonia eupatoria*)', *robovec* 'navadni gabez (*Symphytum officinale*)'; iz nemščine prevzete, npr.: *anis* 'janež (*Pimpinella anisum*)', *himper* 'malinjak (*Robus idaeus*)', *ajbiš* 'navadni slez (*Althea officinalis*)', *minc* 'poprova meta (*Mentha piperita*)'; romanskega izvora, npr.: *gacija* 'robinija (*Robinia pseudoacacia*)', *kamil* 'prava kamilica (*Matricaria chamomilla*)', *menta* 'poprova meta (*Mentha piperita*)'; madžarskega izvora:

pušpek ‘navadni pušpan (*Buxus sempervirens*)’, *iboja* ‘dišeča vijolica (*Viola odorata*)’, *arvačka* ‘divja vijolica (*Viola tricolor*)’.

Trije narečni izrazi se delno izrazno razlikujejo (glasoslovno-pisne, besedotvorne različice) od Pleteršnikovih slovarskih oblik. Tako v narečju z izrazom *žaganica* izpričan pomen ‘velika kopriva (*Urtica dioica*)’ in ‘mala kopriva (*Urtica urens*)’ Pleteršnik beleži pod gesloma *žagalica* in *žagavica*, narečno *repik* ‘navadni repik (*Agrimonia eupatoria*)’ pod geslom *repiček* in *kopinščanci* ‘robida (*Rubus fruticosus*)’ pod geslom *kopinščnica*.

SSKJ ima 72 botaničnih izrazov od 160 zbranih, od tega 52 v enakem pomenu, kot je izpričan v narečju. Prikazani so kot samostojne iztočnice, razložene z opisno razlago, ki jo največkrat potrjuje (a) ilustrativno gradivo, npr. *bréza -e* ž ‘listnato drevo z belim lubjem’: breze že zelenijo; bela breza; Breza, breza tenkolaska, kdo lase ti razčesava (O. Župančič); *pêlin -ina* m ‘zdravilna rastlina s svetlo sivimi listi grenkega okusa’: na vrtu gojijo pelin in tudi žajbelj; dati, namočiti vršiček pelina v vino; grenek kot pelin; (b) latinska bodisi slovenska ustreznica vrstnega imena rastline, ponekod z dodanim ilustrativnim gradivom, npr.: *divji kostanj* ‘okrasno drevo z belimi, rumeno ali rdeče lisastimi cveti v piramidastih socvetjih, *Aesculus hippocastanum*’; *kóper -a* m ‘enoletna vrtna zdravilna ali začimbna rastlina z nitasto deljenimi listi in rumenimi cveti v kobulih, *Anethum graveolens*’: sesekljati koper; začiniti kumarice, omako s koprom, *ájbiš -a* m ‘zdravilna vrtna rastlina z belimi ali svetlo rdečimi cveti; *navadni slez*’: na vrtu imajo pelin, ajbiš in žajbelj; (c) latinska rodovna ustreznica z ilustrativnim gradivom, npr.: *smetlika -e* ž ‘bot. rastlina polzajedavka z nasprotnimi listi in dvoustnatimi cveti v klasu, *Euphrasia*’: uporaba smetlike v zdravilstvu; *vrtič -iča* m ‘bot. rastlina z ostro nazobčanimi listi in rumenimi ali belimi cveti v koških, *Tanacetum*’: nabirati vrtič / navadni vrtič.

V 15 primerih ima beseda v SSKJ drugačen pomen od narečne. Tako pri besedi *ščava* ni pomena ‘navadna kislica (*Rumex acetosa*)’, enako velja za pomen besede *čukec* kot ‘pomladanski jeglič (*Primula veris*)’, *koprič* kot ‘navadni koper (*Anethum graveolnes*)’ in ‘prava kamilica (*Matricaria chamomilla*)’, *kumen* in *kum* kot ‘navadna kumina (*Carum carvi*)’, *žaganica* kot ‘velika kopriva (*Urtica dioica*)’ in ‘mala kopriva (*Urtica urens*)’, *ivanjska roža* kot ‘šentjanževka (*Hypericum perforatum*)’, *luk* kot ‘por (*Allium porrum*)’ in ‘česen (*Allium sativum*)’, *križevec* kot ‘navadna robinija (*Robinia pseudoacacia*)’, *ognjiček* kot ‘vrtni ognjič (*Calendula officinalis*)’, *prapor* kot ‘orlova praprot (*Pteridium aquilinum*)’, *mleč* in *mlečec* kot ‘navadni regrat (*Taraxacum officinale*)’, *zvonček* kot ‘navadni

gabez (*Symphytum officinale*)' in *divja vijolica* kot 'dišeča vijolica (*Viola odorata*)'. Pod geslom *marjeta* narečni pomen 'navadna marjetica (*Bellis perennis*)' ni jasno razviden, štiri narečne besede pa se delno izrazno razlikujejo (glasoslovno-pisne, besedotvorne različice) od slovarskih oblik v SSKJ. Tako v narečju z izrazom *mrkevca* izpričan pomen 'navadno korenje (*Daucus carota*)' najdemo v SSKJ pod geslom *mrkvica*, *česnek* 'česen (*Allium sativum*)' pod geslom *česen*, *divji česnek* 'čemaž (*Allium ursinum*)' v ponazarjalnem gradivu pod geslom *česen* in *kopinščanci* 'robida (*Rubus fruticosus*)' pod geslom *kopinščica*. Nezapisanih je v SSKJ 88 besed, od tega jih je tretjina prevzetih iz stičnih jezikov.

Zaključek

Pleteršnikov slovar in SSKJ imata narečno botanično besedje. V obeh slovarjih je prikazano v obliki slovarskih sestavkov, pri čemer je nabor leksemov pri Pleteršniku bogatejši, prav tako so pri Pleteršniku natančneje izraženi tudi pomeni; ti so ob nemški prevodni ustreznici največkrat predstavljeni še z latinsko vrstno, redkeje samo rodovno ustreznico. V Pleteršniku ni dveh mlajših prevzetih besed (*ajbiš*, *ribezelj*), zapisanih v SSKJ, v tem slovarju pa so izpuščeni nekateri besedni pomeni, ki so v Pleteršniku še zabeleženi (gl. npr. gesla *ščav*, *kumen*, *luk*, *koper*).

Literatura

Dietmar AICHELE, Marianne GOLTE-BECHTLE, 2004: *Kaj neki tu cveti?* Kranj: Narava.

Elizabeta BERNJAK, 1995: *Madžarsko-slovenski, Slovensko-madžarski slovar*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

France BEZLAJ, 1970/71: Glagolski derivati -žigati, -žagati. *Jezik in slovstvo* XVI/4, 94–95.

France BEZLAJ, 1976: *Etimološki slovar slovenskega jezika A–J*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.

France BEZLAJ, 1982: *Etimološki slovar slovenskega jezika K–O*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.

France BEZLAJ, 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika P–S*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.

France BEZLAJ, 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika Š–Ž*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Založba ZRC.

Nina BLAŽEKA, 2018: *Narečna poimenovanja za zdravilne rastline v izbranih prekmurskih govorih*. Magistrsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.

Katja GALLE-TOPLAK, 2002: *Zdravilne rastline na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Wolfgang HENSEL, 2008: *Katera zdravilna rastlina je to?* Kranj: Narava.

Janez KEBER, 2001: *Leksikon imen*. Celje: Mohorjeva družba.

Mihaela KOLETNIK, 2016: Gornjeseniška botanična terminologija. *Rojena v narečje: akademkinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici*. (Zora, 114). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 166–189.

Andrej MARTINČIČ idr., 1999: *Mala flora Slovenije*. Ljubljana: Tehniška založba.

Francek MUKIČ, 2005: *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*. Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem.

Mojca PLANTAN, Lovro VEHOVAR, 2012: *Gorička zel*. <http://www.goricko.lrf-pomurje.si/projekt-goricka-zel>

Maks PLETERŠNIK, 2006: *Slovensko-nemški slovar (1894–1895): transliterirana izdaja*. Ur. Metka Furlan. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://fran.si>.

Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II, Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika 2*. <https://fran.si>.

Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.

Marko SNOJ, 2016: *Slovenski etimološki slovar*. Tretja izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/>

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2009: Jezikoslovno-kulturološki pogled na slovenska cvetlična imena. *Terminologija in sodobna terminografija*. Ur. Marjeta Humar Ljubljana: ZRC SAZU. 141–159.

Hildegard STRIEDTER TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin: Osteuropa-Institut Berlin, Berlin-Dahlem.

Matej ŠEKLI, 2005: Hišna imena v Ovčji vasi. *Ovčja vas in njena slovenska govorica = Valbruna e la sua parlata Slovena*. Ur. Nataša Komac in Vera Smole. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Richard WILLFORT, 1983: *Zdravilne rastline in njih uporaba*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.

Spletni viri

https://sl.wikipedia.org/wiki/Krajinski_park_Gori%C4%8Dko

<http://www.farmedica.si/si/dodatki/rastlina-tavzentroza.html>; pridobljeno 28. 6. 2023).

<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=repik>

THE PREKMURJE BOTANICAL TERMINOLOGY IN PLETERŠNIK'S DICTIONARY

Summary

The paper discusses the dialectal names of plants (phytonyms) in the Goričko Regional Park, which is the second largest nature park in Slovenia and part of the Goričko–Örség–Raab transboundary nature park between Slovenia, Austria and Hungary. On the Slovene side, this covers the whole of Goričko and part of Ravensko territories, more specifically the municipalities of Cankova, Dobrovnik, Gornji Petrovci, Grad, Hodoš, Kobilje, Kuzma, Moravske Toplice, Puconci, Rogašovci, and Šalovci.

The names of the plants presented in the paper are still used in the Prekmurje dialect today. They were collected through a field survey carried out by local female students who, in the period from 2005–2007, were included in the project *Herbs and Medicinal Plants* managed by the Elementary School Puconci. Another source of the names came from M.A. theses focusing on dialects. These names were then compared to the terms listed *The Dictionary of Slovene Standard Language (SSKJ)* and Pleteršnik's *Slovene-German Dictionary (1894–95)*, two main dictionaries dealing with Standard Slovene. Our aim was to shed light on the history and the frequency of the occurrence of a particular word and to point out possible semantic differences between the dialectal and the dictionary forms.

75 plant species growing in the Goričko Regional Park, both in nature and in domestic gardens, were included in the study. The elements determining the motivation for their naming were also taken into account. For the sake of clarity, the identification key from *Mala flora Slovenije (The Small Flora of Slovenia)* was used to classify individual plant species with similar characteristics into families. Within the families, each plant was listed with its Slovene name and the corresponding scientific Latin name. Standardized dialectal names of the plants were written in their phonetic form as well.

We find that both Pleteršnik's dictionary and *SSKJ* contain dialectal botanical terms. In both, these are presented in the form of dictionary entries. The number of lexemes included, however, is higher in Pleteršnik's dictionary. By the same token, this dictionary is more precise in terms of expressing their meanings, as it lists their German translation equivalents as well as their Latin species names or, in rarer cases, only their generic plant names. This kind of explaining the names is optimal in terms of their information value. Pleteršnik's dictionary lacks two borrowed terms of more recent origin that are included in the *SSKJ*. *SSKJ*, however, does not register some meanings still found in Pleteršnik.